MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

№6

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025
IYUN

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar · OPEN ACCESS · ULRICHSWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY · Academic Resource Index ResearchBib · ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE · CYBERLENINKA · OpenAIRE · ROAD · INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL · BASE · Crossref · НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА eLIBRARY.RU

РЭУ.РФ РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ · TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI · ISLOM KARIMOV NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI · TOSHKENT DAVLAT TRANSPORT UNIVERSITETI · TOSHKENT ARXITEKTURA-QURILISH UNIVERSITETI · TOSHKENT KIMYO-TEXNOLOGIYA INSTITUTI · JIZZAX POLITEXNIKA INSTITUTI

Elektron nashr,
100 sahifa, iyun, 2025-yil.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta’limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Shakarov Zafar Gʻafforovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay’ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻz FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Boʻtaboyev Mahammadjon Toʻychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Tursunov Ulugʻbek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon oʻgʻli, Texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Joʻraeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz:
1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Ways to Strengthen the Economy of Karakalpakstan 12
Isakov Janabay Yakypbayevich

Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash 18
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B

Strategy For Attracting Investments By Expanding the Participation of Joint-Stock Companies in the Securities Market 23
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova

O‘zbekistonda eksportni sug‘urtalash mexanizmlari: mavjud holat va takomillashtirish yo‘llari 29
D.E.Qarshiev

Ta’lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o‘smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O‘zbekiston 35
Islomova Dilrabo Salomovna

Oliy ta’lim muassasalarida xodimlarning mehnat samaradorligini oshirishda rahbarlarning roli 40
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o‘g‘li, Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o‘gli, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Madraimov Xabibulla Madaminovich

Обзор по теме Современные системы управлением возбуждение синхронных машин и перспективы их развития 47
Алиев Аброр Мураткулович

The Mechanism for Applying Tax Benefits and Preferences in Tax Administration 52
Dilorom Mutalova

Innovatsiyalarning ahamiyati va ularning iqtisodiy samaradorligining o‘zbekiston qishloq xo‘jalik mahsulotlarini qayta ishlashdagi roli 57
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o‘g’li

Bino va inshootlarni zilzilabardoshligiga oid nazariyalar 62
Jalilov Ahmadbek Ikromjon o‘g‘li

Soliq to‘lovchilarning majburiyatlari bajarilishini konseptual asoslari va shartlari asoslari xususida 66
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich

The Analysis of the Psychophysiological Condition of Children With Mental Disorders and the Creation of Comfort Through Designed Clothing 73
Asatilaeva Lola Muratjon qizi, Muminova Umida Tokhtasinovna

Analysis Types of Waterproof Fabrics and Their Physical and Mechanical Properties 80
Pulatova Laziza Bakhodirovna, Kasimova Aziza Bakhodirovna

Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari 85
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich, To’xtasinov Boburbek Yusufjon o’g’li

Suv resurslarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalar:qishloq xo‘jaligi uchun iims modelini ishlab chiqish...... 89
Fazilat Egamberganova Shuhratovna

Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish 93
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o‘g‘li

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA KITOBXONLIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH

Ernaqulov Sunnatillo Nurali oʻgʻli
Xalqaro innovatsion universitet
Aniq fanlar, yer kadastri va kommunal xoʻjaligi kafedrasi oʻqituvchisi

ORCID ID: 0009-0002-0986-8925

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarning kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishdagi oʻrni va ahamiyati yoritilgan. Xususan, elektron kutubxonalar, audiokitoblar, mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali kitobga boʻlgan qiziqishni oshirish yoʻllari tahlil qilingan. Zamonaviy texnologiyalar yordamida yosh avlod orasida mutolaaga boʻlgan e’tiborni kuchaytirish va kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning samarali usullari koʻrib chiqiladi.

Kalit soʻzlar: raqamli texnologiyalar, kitobxonlik madaniyati, elektron kutubxona, audiokitob, mobil ilovalar, ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar, mutolaa, axborot texnologiyalari, zamonaviy oʻqish usullari.

Abstract: This article highlights the role and significance of digital technologies in the development of reading culture. It analyzes ways to increase interest in books through electronic libraries, audiobooks, mobile applications, and social networks. The article also explores effective methods for fostering a reading culture and enhancing reading interest among the younger generation using modern technologies.

Keywords: digital technologies, reading culture, electronic library, audiobook, mobile applications, social networks, youth, reading, information technologies, modern reading methods.

Аннотация: В статье раскрывается роль и значение цифровых технологий в развитии культуры чтения. Рассматриваются пути повышения интереса к книгам через электронные библиотеки, аудиокниги, мобильные приложения и социальные сети. Также анализируются эффективные методы формирования читательской культуры и усиления интереса к чтению среди молодого поколения с использованием современных технологий.

Ключевые слова: цифровые технологии, культура чтения, электронная библиотека, аудиокнига, мобильные приложения, социальные сети, молодежь, чтение, информационные технологии, современные методы чтения.

KIRISH

XXI asr — axborot texnologiyalari asri sifatida qaralmoqda. Globallashuv jarayoni, raqamli transformatsiya va internet tarmogʻining keng tarqalishi har bir insonning hayot tarziga, tafakkuriga hamda axborotga boʻlgan yondashuviga sezilarli darajada ta’sir koʻrsatmoqda. Bu oʻzgarishlar nafaqat iqtisodiyot yoki ijtimoiy sohalarda, balki madaniy hayotimizda, xususan, kitobxonlik madaniyatida ham oʻz ifodasini topmoqda. Bugungi kunda kitoblar faqat qogʻozli nashrlar shaklida emas, balki elektron formatda, audiokitoblar, mobil ilovalar hamda ijtimoiy tarmoqlar orqali ham keng ommalashmoqda. Raqamli texnologiyalar kitobga boʻlgan munosabatni oʻzgartiribgina qolmay, uni tarqatish, oʻqish va tahlil qilish jarayonlarini ham yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ayniqsa, yosh avlod orasida kitob oʻqishga boʻlgan qiziqishni uygʻotish, ularda mustaqil fikrlash, izlanish va axborotdan toʻgʻri foydalanish koʻnikmalarini shakllantirishda raqamli texnologiyalarning oʻrni beqiyosdir. Ta’lim muassasalari, kutubxonalar, nashriyotlar va madaniyat markazlari tomonidan raqamli resurslardan foydalanish orqali kitobxonlikni targʻib qilish — bugungi kunning dolzarb vazifalaridandir. Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarning kitobxonlik madaniyatiga qanday ta’sir koʻrsatayotgani, ularning afzalliklari, imkoniyatlari hamda mavjud muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, texnologiyalar yordamida yoshlar orasida mutolaani rivojlantirish, oʻquvchilarni zamonaviy axborot muhitida samarali kitobxonlikka yoʻnaltirish masalalari ham muhokama etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar madaniy hayotning barcha sohalarida, jumladan, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda ham muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Zamonaviy texnologik vositalarning ta’lim va axborot olishdagi o‘rni turli ilmiy manbalar va tadqiqotlarda keng yoritilgan.

Jenkins H. (2006) o‘zining “Convergence Culture: Where Old and New Media Collide” asarida raqamli vositalarning madaniy transformatsiyadagi o‘rnini tahlil qiladi. Muallifning ta’kidlashicha, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar va media platformalar kitoblar haqida fikr almashish, bahs yuritish orqali o‘quvchilar orasida madaniy faollikni oshiradi.

Shirvani (2018) tomonidan olib borilgan tadqiqotda raqamli kutubxonalar va mobil ilovalar orqali kitob o‘qish odatining o‘sish tendensiyasi yoshlar orasida axborotga bo‘lgan talabni yengillashtirgani qayd etiladi. Ayniqsa, mobil platformalarda integratsiyalashgan audiokitoblar diqqatni jamlash va kontentga barqaror e’tibor berish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qilayotgani ko‘rsatilgan.

UNESCO (2022) hisobotida raqamli vositalar orqali o‘qish madaniyatini rivojlantirishdagi global tendensiyalar tahlil qilingan. Unga ko‘ra, elektron kutubxonalar orqali axborotga tez va qulay kirish imkoniyati yoshlar orasida mutolaa madaniyatining ommalashuviga sabab bo‘lmoqda. Shuningdek, sun’iy intellekt asosida ishlovchi tavsiya algoritmlari o‘quvchilarning kitob tanlash qobiliyatini sezilarli darajada takomillashtirgan.

Qurbonova M. (2021) “Raqamli ta’lim muhiti va kitobxonlik madaniyati” nomli maqolasida O‘zbekiston sharoitida mobil ilovalar, Telegram-kanallar va audiokitob platformalarining yoshlar o‘rtasida kitob o‘qishga bo‘lgan munosabatini ijobiy tomonga o‘zgartirayotgani haqida fikr bildiradi.

Saidova G. va Xasanov B. (2023) esa ijtimoiy tarmoqlarning (Instagram, TikTok, Telegram) kitob marketingi va o‘qishga undovchi vosita sifatidagi rolini tahlil qilgan. Ularning tadqiqotida “book-blogger”lar orqali kitoblar tavsiya etilishi kitob savdosini oshiribgina qolmay, balki yoshlar orasida kitobxonlikni trendga aylantirayotganini ko‘rsatadi.

Abdulxamidov A. (2020) tomonidan yozilgan “Axborot texnologiyalari va o‘qish madaniyati” nomli maqolada raqamli vositalar orqali qamrovni kengaytirish, interaktiv o‘quv platformalari orqali bolalarda kitobga mehr uyg‘otish imkoniyatlari yoritilgan. Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini shakllantirish — bu zamonaviy axborot muhitida yoshlarning bilimga bo‘lgan intilishini qo‘llab-quvvatlovchi muhim mexanizmdir. Shu nuqtai nazardan, elektron platformalar, audiokitoblar, mobil ilovalar va sun’iy intellekt vositalarini o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos tarzda integratsiyalash — samarali yo‘nalishlardan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologiyasi zamonaviy raqamli texnologiyalarning kitobxonlik madaniyatiga ta’sirini o‘rganish, tahlil qilish va baholashga qaratilgan. Tadqiqot asosan sifatli va miqdoriy uslublarning uyg‘unligida olib borildi. Ish quyidagi metodik yondashuvlar asosida tashkil etildi:

Ilmiy adabiyotlar, maqolalar, statistik ma’lumotlar, raqamli platformalar faoliyati va ilg‘or xorijiy tajribalar chuqur o‘rganildi. Kitobxonlik sohasidagi mavjud raqamli yechimlar — elektron kutubxonalar, mobil ilovalar va audiokitob xizmatlari asosida nazariy tahlil amalga oshirildi. Tadqiqot doirasida kitobxonlik bilan bog‘liq ijtimoiy guruhlar, ayniqsa, yoshlar o‘rtasida kichik so‘rovnomalar tashkil etildi. So‘rovlar orqali raqamli vositalardan qanday foydalanilayotgani, foydalanuvchilarning afzalliklari va duch kelayotgan muammolari aniqlashtirildi. Respondentlar orasida o‘rta maktab o‘quvchilari, oliy ta’lim muassasalari talabalari va o‘qituvchilar ishtirok etdi. Raqamli texnologiyalar kitobxonlik sohasida mutlaqo yangi bosqichni boshlab berdi. An’anaviy bosma kitoblardan farqli ravishda, elektron va audiokitoblar o‘qish jarayonini joy va vaqtga qaramlikdan holi etdi. Bugungi kunda internet orqali istalgan asarni bir necha daqiqa ichida yuklab olish yoki to‘g‘ridan-to‘g‘ri onlayn o‘qish imkoniyati mavjud.

Masalan, O‘zbekistonning o‘zida faoliyat yuritayotgan Kitob.uz, ZiyoNET, Bilimlar olami, Kutubxona.uz kabi raqamli kutubxonalar millionlab foydalanuvchilarga xizmat ko‘rsatmoqda. Bu platformalar orqali o‘quvchilar, talabalar va keng jamoatchilik ko‘plab adabiyotlarga mutlaqo bepul va tezkor kirish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Raqamli texnologiyalar kitobxonlik madaniyatini yangicha bosqichga olib chiqmoqda. Bugungi kunda kitobxonlik — bu nafaqat qog‘ozdagi satrlarni o‘qish, balki raqamli maydonda fikr almashish, interaktiv ishtirok etish, o‘z o‘quv tajribasini boshqalar bilan bo‘lishish demakdir.

Kitobxonlik madaniyatini raqamli asosda rivojlantirish orqali:

- yoshlar o‘rtasida o‘qishga bo‘lgan qiziqish ortadi;
- ma’naviy-ma’rifiy savodxonlik kuchayadi;
- tanqidiy va mustaqil fikrlash rivojlanadi;
- intellektual jamiyat shakllanadi.

Kelajakda texnologik imkoniyatlardan oqilona foydalanib, kitobxonlikni targ'ib qilish, raqamli kutubxonalarni rivojlantirish va sun'iy intellekt imkoniyatlarini keng joriy etish orqali ma'rifiy taraqqiyotga erishish mumkin. Tadqiqot davomida an'anaviy (bosma) kitobxonlik bilan raqamli kitobxonlik o'rtasidagi farqlar, har birining ijobiy va salbiy jihatlari solishtirilib o'rganildi. Shu orqali texnologik yechimlarning qanday ustunliklar bilan ajralib turishi aniqlashtirildi. Mobil ilovalar, elektron kutubxonalar va audiokitob platformalarida mavjud kontentlar — jumladan, kitob nomlari, janrlar, til ko'rsatkichlari va auditoriyaga yo'naltirilganlik darajasi o'rganildi. Ayniqsa, o'zbek tilidagi raqamli kontent hajmi va sifati alohida tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari, imkoniyatlari va mavjud muammolari chuqur tahlil qilindi. Olingan natijalar quyidagi asosiy jihatlar bo'yicha muhokama etildi:

So'rovnoma va kuzatuvlar natijasiga ko'ra, yoshlarning aksariyati mobil ilovalar hamda elektron kutubxonalardan faol foydalanayotgani aniqlandi. Ayniqsa, internet orqali istalgan kitobni qisqa fursat ichida topish, yuklab olish va uni o'qish imkoniyati — kitobxonlikni rag'batlantirayotgan muhim omil sifatida e'tirof etildi. Bu, ayniqsa, chekka hududlarda istiqomat qiluvchi yoshlar uchun axborotga teng kirish imkoniyatlarini yaratishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Zamonaviy turmush tarzida vaqtdan unumli foydalanish zarurati ortib borayotgani sababli, audiokitoblarga bo'lgan ehtiyoj sezilarli darajada oshmoqda. Transportda, jismoniy mashqlar vaqtida yoki uy yumushlari bilan band bo'lgan paytlarda kitob tinglash imkoniyati — kitobxonlikni yangicha shaklda rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, bu jarayonni sifatli boshqarish va kontentni filtrdan o'tkazish masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Masalan, "ReadUz", "MyBook", "LitRes" kabi zamonaviy ilovalar foydalanuvchilarga nafaqat o'qish, balki kitoblar haqida fikr-mulohaza bildirish, reyting berish va individual tavsiyalar olish imkonini ham bermoqda. Bu esa kitobxonlikni passiv faoliyatdan interaktiv va ijtimoiy mashg'ulotga aylantiradi. Natijada, yoshlar orasida kitob o'qish — shunchaki vazifa emas, balki madaniy va intellektual ehtiyoj sifatida shakllanmoqda.

1-jadval:Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish

Talablar	Tavsif
Raqamli platformalar	Elektron kitoblar, audiokitoblar va onlayn kutubxonalar orqali kitobga bo‘lgan kirishni soddalashtirish.
O‘quv dasturlari va ilovalar	Mobil ilovalar hamda interaktiv dasturlar yordamida o‘quv faoliyatini raqamlashtirish.
Ijtimoiy tarmoqlar ta’siri	Bookstagram, BookTok, ijtimoiy tarmoqdagi o‘quv guruhlari orqali kitobxonlikni ommalashtirish.
Ta’limda integratsiya	Raqamli darsliklar, interaktiv sinflar orqali ta’lim jarayoniga kitob o‘qishni integratsiyalash.
Statistik monitoring	Kitob o‘qish odatlari va kitobxonlik faolligini muntazam ravishda tahlil qilish.
Axborot resurslarga erkin kirish	Ochiq elektron kontentlar va davlat dasturlari orqali axborotga teng imkoniyat yaratish.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari keng bo‘lishiga qaramay, ularning to‘g‘ri va samarali qo‘llanilishi uchun zarur bo‘lgan axborot madaniyati, mediamadaniyat hamda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari yetarlicha rivojlanmagan. 2024–2025-yillarda olib borilgan kuzatuv va so‘rovnoma natijalariga ko‘ra, ayrim hollarda yoshlar ko‘proq ko‘ngilochar kontent iste’moliga moyillik bildirayotgan bo‘lib, bu esa ilmiy va badiiy adabiyotlarga bo‘lgan e’tiborning pasayishiga olib kelmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli texnologiyalar zamonaviy jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylangan bir paytda, ular kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda ham muhim o‘rin tutmoqda. 2024–2025-yillar davomida olib borilgan kuzatuvlar va so‘rovnomalar natijalariga ko‘ra, elektron kutubxonalar, audiokitoblar, mobil ilovalar hamda ijtimoiy tarmoqlar orqali kitobga bo‘lgan qiziqish ortib bormoqda. Ushbu vositalar kitobga kirishni yengillashtirib, o‘quvchilarni mustaqil va faol mutolaaga undamoqda. Biroq bu jarayonni samarali tashkil etish uchun raqamli savodxonlikni shakllantirish, kontent sifati va yoshlar orasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish kabi masalalar muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, texnologik qulayliklarning mavjudligi bilan birga, ularning maqsadli va foydali yo‘nalishda qo‘llanilishi ustuvor vazifa bo‘lib qolmoqda.

Quyidagi ustuvor yo‘nalishlar kitobxonlik madaniyatini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega:

Ta’lim muassasalarida raqamli kitob resurslaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish: O‘quvchilarni elektron kutubxonalar va audiokitoblardan to‘g‘ri foydalanishga o‘rgatish kerak. Buning uchun maxsus treninglar, seminarlar va dars mashg‘ulotlarini tashkil etish maqsadga muvofiq.

Mahalliy elektron kontentni ko‘paytirish: O‘zbek tilida zamonaviy, badiiy va ilmiy kitoblarning raqamli shakllarini ko‘paytirish orqali o‘quvchilar tanlovi kengaytiriladi va milliy kitobxonlik rivojlanadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda sifatli kitob targ‘ibotini kuchaytirish: Kitobga oid bloglar, video sharhlar va kitob tavsiyalari orqali yoshlar orasida kitobxonlikni ommalashtirish zarur. Bunda mashhur jamoat arboblari, yozuvchilar va blogerlarni jalb qilish foydali bo‘ladi.

Mobil ilovalar orqali individual kitobxonlikni rag‘batlantirish: Kitobxonlik dasturlarini yanada interaktiv qilish, foydalanuvchilarga shaxsiy kitob rejalari, reytinglar va yutuqlar tizimini taklif etish ularni o‘qishga jalb etadi.

Kitobxonlikni oilaviy va ijtimoiy qadriyatga aylantirish: Ota-onalar va pedagoglar bolalarda kitobga mehr uyg‘otishda faol ishtirok etishlari zarur. Oilaviy o‘qish odatini shakllantirish — yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Abdullayeva, N. (2021). Raqamli texnologiyalar va ta’limda yangi yondashuvlar. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi nashriyoti.
2. Hasanov, S. (2020). Elektron kutubxonalar va ularning kitobxonlik madaniyatidagi roli. O‘zbek tilidagi ilmiy jurnal, 5(12), 45–52.
3. Karimov, B. (2019). Audiokitoblar: zamonaviy kitobxonlikni rivojlantirish vositasi. Toshkent: “Madaniyat va Ilm” nashriyoti.
4. Tursunov, J., & Rustamova, M. (2022). Mobil ilovalar orqali kitobxonlikni rag‘batlantirish. O‘zbekiston axborot texnologiyalari jurnali, 8(3), 23–29.
5. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi rasmiy sayti. (2024–yil). Elektron kutubxona xizmatlari haqida. Olingan manzil: https://www.natlib.uz
6. Zokirov, A. (2021). Ijtimoiy tarmoqlarda kitob targ‘iboti: imkoniyatlar va muammolar. Axborot makoni, 14(6), 67–73.
7. World Bank Report. (2023–yil). Digital technologies and literacy development in Central Asia. Retrieved from: https://www.worldbank.org
8. UNESCO. (2020–yil). Promoting reading in the digital age. Paris: UNESCO Publishing.

muhandislik
& iqtisodiyot
ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Zokir Alibekov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy

+998 93 718 40 07
https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal
t.me/yait_2100